

## **ГРУНТОВО-ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ В МЕЖАХ БАСЕЙНУ КУЯЛЬНИЦЬКОГО ЛИМАНУ: МИНУЛЕ ТА СЬОГОДЕННЯ**

А.О. Буяновський, Я.М. Біланчин, М.Й. Тортник,

М. В. Адобовська, І.В. Задорожній

*Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,  
grunt.ggf@onu.edu.ua*

Останні два десятиріччя Куяльницький лиман (Кл) катастрофічно усихає-міліє, швидко втрачаючи здатність до відновлення природного ресурсного потенціалу. Серед головних причин обміління – глобальні зміни клімату (потепління і аридизація) та різке зменшення стоку річок і водотоків, які в нього впадають. Важливою причиною усихання лиману є також стан ґрунтів і земель його басейну.

Аналіз інформації про 200-100-літнє минуле природно-господарських умов території басейну Кл та ґрунтового покриву його території знаходимо у публікаціях І.У. Палімпсестова (1868), С.Т. Белозорова (1934) і Ф.О. Петруня (1954). В роботах І.У. Палімпсестова і С.Т. Белозорова знаходимо інформацію про гідрологічні умови району в минулому. Зазначається, що по берегах Чорного моря, річок і лиманів у ті роки виклинювались численні джерела прісної води, які живили річки та лимани. Як пише І.У. Палімпсестов, це була вода атмосферних опадів, яка затримувалась рослинністю і не стікала зі схилів, а проникала в товщу ґрунту і поступала на підґрунтовий стік. За даними Ф.О. Петруня, станом на 1883 рік орні землі в межах приморської зони Одеської області займали біля 48 % площі, сінокоси – 16 %, пасовища – 24 %, а ділянки цілинного степу - не більше 1 % площі. По берегах лиманів і моря тягнулась смуга зарослі чагарників, з гаями бересту у верхів'ї Кл. В горизонті 0-15 см чорноземів південних перехідних до чорноземів звичайних містилось 5,35 % гумусу, на 25-35 см – 4,86 % і на 50-60 см – 2,35 %. Тобто, погодно-кліматичні умови території району століття – два тому були менш посушливими, порівняно із останніми 20-ма роками. Суттєво меншим у минулому було антропогенне навантаження на

природно-екологічне середовище території, значно більшою була площа під трав'яною і чагарниково-деревною рослинністю як на вододілах, так і узбережно-берегових схилах до Кл та річок, які впадають у лиман. Вміст гумусу у верхніх горизонтах чорноземів був на рівні 5 %, ґрунти вирізнялись кращою структурою верхніх горизонтів, практично вся волога опадів проникала в ґрунт і поступала у підґрунтовий стік, який значною мірою живив річки та лиман, що безпосередньо впадають у Кл.

В числі антропогенних чинників усихання лиману та погіршення його екологічного стану – високий ступінь розораності (75-80 %) вододільних та приводільно-схиливих територій, а інколи й розорювання узбережних схилів, випасання тут худоби, вирубка лісонасаджень та пожари у посушливі літньо-осінні місяці, наявність смітте- і гноєзвалищ. Річки В. Куяльник, Долдока, Кубанка, які впадають у лиман, нині практично деградували: їхній стік перехоплюється численними ставками, русла заросли очеретом. Ситуацію різко погіршує несанкціонований видобуток піску по руслу і в заплаві В. Куяльнику, для вивозу якого споруджуються поперечні переїзди через заплаву річки.

Результати вивчення морфології, речовинно-хімічного складу і властивостей ґрунтів басейну Куяльницького лиману загалом типові для ґрунтів регіону Північно-Західного Причорномор'я. Разом з тим очевидна тенденція до полегшення гранулометричного складу (приблизно на градацію), зменшення вмісту гумусу, знеструктурення верхніх горизонтів чорноземів в умовах землеробського використання. За вмістом гумусу в гор. Нор. чорноземи південні нині переважно слабогумусовані, а чорноземи звичайні – малогумусні і слабогумусовані. На ґрунтовій карті 1967 р. на всій території басейну Кл чорноземи діагностовано як малогумусні. Вірогідна причина тенденції до полегшення гранулометричного складу і дегуміфікації досліджуваних чорноземів – у прояві дефляції в останні 30-50 років і видуванні найбільш дисперсних (розміром менше 0,01 мм) частинок ґрунту. Основною же причиною дегуміфікації чорноземів регіону є зменшення надходження рослинних решток і практичне припинення внесення органічних добрив в останні десятиріччя. Результати визначення інших показників фізико-хімічної

характеристики ґрунтів ( $pH$ , обмінно-вбирної здатності, карбонатності) загалом типові для Північно-Західного Причорномор'я. Звернемо лише увагу на карбонатність з поверхні еродованих чорноземів і лучнувато-чорноземних делювіально-наносних ґрунтів підніж спадистих схилів та дещо підвищені тут значення  $pH_{\text{водн.}}$  (зазвичай 8,2-8,5).

Узагальнюючи результати аналітичного вивчення ґрунтів обстеженої території, наголосимо на суттєвому погіршенні показників їхнього гумусового і агрофізичного стану в умовах посилення антропогенного пресу, прояву ерозійних процесів та глобального потепління клімату в останні десятиліття. Перш за все це наслідок розвитку процесів дегумуфікації ґрунтів, їх знеструктурення і ущільнення, зменшення вологості, водопроникності і фільтраційної здатності. В результаті суттєво знизилась значимість ґрунтів і ґрунтово-рослинного покриву загалом у формуванні гідрологічного режиму території басейну Кл, в чому, ймовірно, також одна із причин катастрофічного усихання лиману в останні десятиліття.

УДК 631.4:631.95

## **ЕКОЛОГО-АГРОХІМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСУШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ПІВНІЧНОГО ПОЛІССЯ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

В.А. Гаврилюк, А.М. Бортнік, О.В. Валецька, Т.П. Бортнік  
*Поліська дослідна станція ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського», м. Луцьк, gavrilyuk-v@ukr.net*

Енергетично та екологічно необґрунтована господарська діяльність останніх років, послаблення уваги щодо питання раціонального використання земельних ресурсів, їх забруднення, внаслідок антропогенного втручання, призвели до розвитку деградаційних процесів на меліорованих землях. Крім того, нарощування площ осушуваних органогенних земель в минулому не завжди узгоджувалось з можливістю продуктивного використання додаткових сільськогосподарських угідь. Як